

УДК 070:7.096(477)–053.2(043.5)

Т. С. Гиріна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РАДІОМОВЛЕННЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ

У статті розглянуто медіапотенціал радіомовлення для людей літнього віку, тематичне та видове різноманіття радіопроектів, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб старшої вікової категорії слухачів. Зроблену спробу осмислення соціальної включеності людей старшого віку в життєдіяльність суспільства засобами радіомовлення.

Ключові слова: *інтернет-радіостанція, медіасередовище, радіомовлення, радіопрограми для людей літнього віку, радіослухач, тематика радіопрограм.*

I. Вступ

Сучасне медіасередовище, що є заручником умов економічної рентабельності своєї діяльності, є виразником ідей активних, амбітних, перспективних слухачів. Втім часто саме у старшому віці люди потребують більше уваги до своїх проблем та підтримки небайдужих. Перед літніми людьми постають нові, невідомі для них проблеми – зниження рівня прибутку, вихід на пенсію, відсутність роботи чи складність професійної реалізації, втрата близьких, хвороби. Для одних подібні проблеми є новими сходинками на шляху до розміреного життя із мудрим розумом та значним багажем знань, надбаними за все життя, для інших – це стає справжнім випробуванням. Відчуваючи себе за бортом життя, яке не сповільнює своєї ходи, літні люди стають жертвами обставин і застрягають на цьому етапі. І вибратися із замкненого кола домашніх клопотів, хвороб та бюрократичних перепитів здатні допомогти ті, хто зрозуміє, підтримає, порадить та не залишиться осторонь жодної людини.

На жаль, медіапідтримка літніх людей сьогодні в Україні – явище не поширене, а спеціалізовані радіопрограми з урахуванням смаків старшого покоління створюються вкрай рідко. Щороку 1 жовтня, у Міжнародний день захисту людей похилого віку, багато радіостанцій транслюють проекти з урахуванням смаків людей похилого віку. Однак одного дня на рік недостатньо, аби забезпечити актуальною інформацією старшу людину на рік. У виступі Х. де Куельяра Генерального секретаря ООН (1982–1991 рр.) ідеться, що в цей день ООН закликає уряди, приватний сектор, організації громадянського суспільства та всіх людей планети зосередити увагу на створенні суспільства для будь-якого віку, як це передбачено в Мадридському плані дій з проблем старіння, і відповідно до цілей у сфері розвитку, сформульованих у Декларації тисячоліття, а та-

кож більш масштабними глобальними цілями щодо розвитку [2]. Саме на постійній основі такі проекти допомагатимуть людям прийняти та реалістично ставитися до свого віку, разом з іншими слухачами шукати шляхи вирішення проблем, які виникають після виходу на пенсію, навчать правильно спілкуватися зі своїми рідними, справлятися зі стресом, а також віднайти гармонію в житті.

Цінними для вивчення теоретичних засад функціонування радіомовлення є розробки українських науковців у галузі електронних медіа О. Гояна, В. Лизанчука, І. Мащенко, В. Миронченка, В. Набруска, І. Пенчук, Ю. Усенка та ін. У дослідженнях М. Гіллен, К. Вілкен та Дж. Джамп розроблено стратегію проектування освітніх радіопрограм для літніх людей. Важливими для розуміння феномена радіомовлення для старших слухачів є публіцистичні дописи Х. Арме, Е. Сомс, Е. Харропа, які виклали власне бачення перспективності розробки цієї тематики в журналістському, соціологічному та психологічному аспектах. Проте проведений аналіз засвідчує відсутність у науковому середовищі інтегратора, що створить систему загального бачення місця та ролі старшого радіослухача у структурі соціальних комунікацій.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає в осмисленні медіапотенціалу радіомовлення для людей літнього віку, розгляді тематичного та видового різноманіття радіопроектів, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб старшої вікової категорії слухачів.

III. Результати

Відсутність медіапідтримки проблем людей старшого віку непокоїть ще й тому, що, за даними Держкомстату України, кожен п'ятий мешканець – це особа похилого віку, а кожен шостий із них – самотній. Багато хто потребує допомоги в повсякденному житті, надто нині, коли для багатьох пенсіонерів основним джерелом існування є пенсія, розмір якої не забезпечує нормального життя [7].

В ефірі українських радіостанцій радіо-програми адресовані старшому поколінню слухачів є скоріше винятковими, проте на хвилях Національної радіокомпанії України створюється декілька проектів, що можуть бути цікавими подібній аудиторії. Так, радіо-канал "Культура" щопонеділка з 22.05 до 22.35 до уваги слухачів пропонує проект "Голос з грамплатівки". Ведучі І. Хацько й Г. Боровицька пропонують до уваги слухачів архівні записи українських та зарубіжних співаків з коментарями відомих музикантів і колекціонерів грамплатів. Музичні програми "Найкращі пісні минулого століття" (радіоканал "Культура"), "Ретро-чарт", "Пісні, з якими ми росли" (радіо "Промінь"), "Пісня мого роду" ("Перший канал Національного радіо"), а також програми на медичну тематику, серед яких "Ваше здоров'я", "Нове життя з "Новим зором" ("Перший канал Національного радіо") [5] розглядають людей похилого віку лише як одну з категорій слухачів. Винятковим у цьому контексті є радіо-проект "Сучасний пенсіонер" ("Перший канал Національного радіо"), "програма, в якій обговорюються можливості поліпшення стандартів та якості життя українських пенсіонерів. У випусках ідеться не тільки про фінансове забезпечення українців поважного віку, а й про важливість активної життєвої позиції, інтересу до навколишнього світу, дозвілля та навіть освіти на пенсії" [5].

Поодинокими такі проекти є і в ефірі радіостанції зарубіжних країн. Так, до уваги слухачів радіостанції "Волгоград ТРВ" (Росія) проект "Как живешь, пенсионер". Ведучий І. Чекалін розповідає про проблеми пенсіонерів з різних сфер їхнього життя. Об'єднує різнопланову тематику те, що кожна з них хвилює велику кількість слухачів. У програмі порушуються питання дозвілля людей старшого віку, зокрема громадських закладів, де всі бажаючі можуть зустрітись, спілкуватись, ставати членами музичних колективів, клубів за інтересами (садівництво, кулінарія, мистецтво тощо).

Значну увагу в програмі приділяють психологічному стану слухачів, адже в кожного за плечима насичене подіями життя, тому є що не тільки розповісти в ефірі, а й поради-ти друзям чи молодшим родичам. Саме тому, на думку шеф-редактора служби радіомовлення радіостанції "Волгоград-ТРВ" В. Радченка, програма цікава не лише людям літнього віку, а й молодим родинам, батькам, для виховання малечі яких поради бабусь і дідусів мають неабияке значення.

До студії програми запрошують також медиків, спеціалістів відділів соціального захисту населення, пенсійного фонду, громадських організацій, юридичних фірм тощо. Подібна турбота про слухачів знаходить широкий відгук серед аудиторії, так, на за-

прошення редакції поділитися таємницями ведення господарства, дати поради щодо нього, запропонувати тему для розгляду в одній із програм та поставити питання спеціалістам щотижня відгукуються безліч охочих. Саме цей зворотний зв'язок допомагає зробити кожен випуск актуальним та зібрати біля радіоприймачів небайдужих слухачів [1].

Інша програма для слухачів старшого покоління – в ефірі російської радіостанції "Вести – Хабаровск" "Ваш Пенсионный фонд". До уваги пенсіонерів та всіх зацікавлених інформація про пенсійні і соціальні права, можливість поставити запитання в прямому ефірі спеціалісту Пенсійного фонду. За словами ведучої проекту Н. Колосової, особливість програми в тому, що будь-хто може поставити запитання, зателефонувавши до студії під час прямого ефіру. Однак, у разі, коли спеціаліст не встигне розкрити запитання когось зі слухачів, він обов'язково зв'яжеться з адресатом після завершення програми, тому жоден не залишиться поза увагою. В ефірі передачі також роблять анонси "гарячих ліній" та днів прийому чиновників установ Пенсійного фонду. Іншим проблемам старшої аудиторії в межах програми не приділяють уваги, з чого можна зробити висновок, що задовольнити потреби в цікавій інформації для відпочинку та дозвілля слухачів проект не в змозі [4].

На пострадянському просторі тенденції розвитку та сучасного стану радіопрограм для старшого покоління демонструють стандартний підхід авторів до розуміння потреб та інформаційних переваг у сприйманні інформації слухачами. Водночас європейські аналітики медіа констатують зростання популярності радіомовлення на тлі падіння зацікавленості в телепрограмах та телесеріалах серед старшої аудиторії. Соціологічні дослідження, на які посилається Х. Арме, кореспондент видання "The Telegraph" (Великобританія), дають результати, згідно з якими розважальні проекти, такі як "Х-фактор" і теленовини, ігнорують потреби та думки літніх людей і не зображають їх реалістично. Цю думку поділяє й керівник державного центру допомоги престарілим Е. Харроп, який вважає, що "медіа відірвані від потреб людей, які старіють, є фактично рупором суспільства, одержимого молодістю" [8]. Критикою BBC у багатьох країнах світу супроводжувалася й заміна на молодших ведучих популярних у Великобританії телепрограм. На адресу керівництва медіахолдингу надходили тисячі скарг від невдоволених глядачів, які закидали підприємству небажання показувати в ефірі сивих ведучих.

Як наслідок, збільшення аудиторії радіо-програм та радіостанцій, середній вік слухачів яких 55 років. За словами Е. Сомс, редактора журналу для літніх людей "Saga" (Be-

ликобританія), “старші люди дійсно не задоволені телепроектами, які пропонують сучасні телеканали, натомість вони отримують більше задоволення від радіопостановок” [8]. Серед радіостанцій, які пропонують найбільший вибір програм для слухачів поважного віку, “BBC Radio 4 Extra” (Великобританія). Після збільшення кількості таких передач за минулий рік щотижнева аудиторія станції зросла з 9,45 до 10,22 млн слухачів [8].

Позитивною тенденцією як в Україні, так і в Великобританії є зростання людей пенсійного віку, які слухають радіо через мобільні телефони та Інтернет. Спеціальні безкоштовні соціальні програми допомагають літнім людям опанувати ази роботи на комп’ютері та у Всесвітній мережі. Однак, якщо серед українців не так багато інтернет-серферів старшого віку, то активні пенсіонери Великобританії у 2009 р. у м. Беркенгед створили повноцінну інтернет-радіостанцію “Vintage Radio” для задоволення власних інформаційних потреб. Понад 60 добровольців віком від 50 років, не маючи досвіду роботи на радіо чи в Інтернеті, вже декілька років створюють радіопрограми на базі будинку для літніх людей. В ефірі місцеві жителі, які діляться своїми спогадами, для них готують випуски новин, розважальні програми тощо. Радіостанція є лауреатом багатьох національних премій, за словами вдухих, їхнім головним завданням є соціалізація та розвиток літніх людей [10].

Зростання популярності радіопрограм для слухачів старшого віку стало основою для розширення рекламного ринку товарів для них. Так, М. Гіллен, К. Вілкен та Дж. Джамп, автори дослідження “Проектування освітніх програм для літніх людей”, з університету Флориди констатують, що до 2050 р. кількість літніх людей збільшиться вдвічі, тому вкрай актуальними стають питання адаптації медіа до потреб відповідної аудиторії [9]. Радіопрограми разом з проектами в ефірі інших медіа розглядаються як один з трьох центрів соціалізації пенсіонерів. До них також зараховують інформаційні центри (бібліотеки) та громадські організації.

Серед найважливіших тем, які цікавлять аудиторію старшого віку:

- здоров’я та медичне обслуговування;
- стосунки в родині;
- економічні проблеми;
- вихід на пенсію;
- харчування та дієти;
- дозвілля [9].

Втім при підготовці радіопрограм для людей старшого віку слід також враховувати їхній розпорядок дня: як мінімум не транслювати програми пізно ввечері. Оптимальний час виходу в ефір – період післяобіднього відпочинку. Варто також враховувати

особливості сприйняття аудіальної інформації без візуального супроводу:

- робити анонси програми з повторами, аби зацікавити аудиторію;
- говорити чітко, повільно;
- наголошувати на важливих аспектах розповіді;
- уникати складних медичних та інших термінів, не вживати слова з невідомого аудиторії жаргону, скорочення;
- у разі потреби розширено роз’яснювати складні теми;
- не відволікати уваги слухачів сторонніми шумовими ефектами;
- компенсувати відсутність широкого шумового та музичного наповнення жартами й історіями з власного життя чи іншими ілюстративними розповідями [9].

IV. Висновки

Загалом система радіомовлення для старшого покоління радіослухачів має важливе значення для будь-якої країни, оскільки турбота про своїх предків характеризує цивілізованість та зрілість кожного суспільства. Безумовно, згадувати про інформаційні потреби літніх людей один раз на рік неможливо, так само як і переорієнтувати на їхні потреби сітку мовлення радіостанцій. Однак створення бодай однієї програми на кожній радіостанції, що адресована такій аудиторії, змусить відчути себе членом сучасного суспільства кожного, до кого звертаються і кого хочуть почути в ефірі. Часто літні люди змушені залишатися сам-на-сам зі своїми потребами та проблемами, бо не знають, у кого і яку допомогу вони мають право попросити. Іншим же потрібно знати, що вони не самотні, що знання, які вони отримали від своїх батьків, зможуть передами наступним поколінням через корисні поради, повчальні історії чи просто теплі слова.

Незважаючи на те, що радіостанцій для слухачів похилого віку в Україні поки що не створено, а спеціалізованих радіопрограм обмаль, обрана тематика є перспективною з огляду на подальші дослідження ще й тому, що, за даними представництва ООН в Україні, середній вік українця – 40 років [3], а середня тривалість життя – 68 років [6]. Більшість людей недовго насолоджуються золотою осінню свого життя, тому кожна радіостанція має дбати про те, аби зробити ці роки більш комфортними й світлими для людей старшого покоління.

У подальшому заслуговують на увагу та детальний розгляд вимоги до створення радіопрограм для радіоаудиторії з особливими потребами, а також їхнє тематичне різноманіття на рівні українських та зарубіжних радіостанцій.

Список використаної літератури

1. “Как живёшь, пенсионер?” – новая радиопередача “Волгоград-ТРВ” [Електрон-

- ний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.volgograd-trv.ru/news.aspx?id=24541>.
2. Міжнародний день людей похилого віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://calendate.com.ua/holiday/1497>.
  3. ООН: Середній вік українців – 40 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://for-ua.com/ukraine/2013/03/05/190051.html>.
  4. Радиопрограмма “Ваш Пенсионный фонд” теперь выходит днем [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.adminulchi.ru/press/press-tsentr_334.html.
  5. Сайт Українського радіо [Електронний ресурс]. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://www.nrcu.gov.ua/prog.html?id=243>.
  6. Українці стали жити довше – середня тривалість життя зросла до 71 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.akcent.org.ua/ukrayintsi-staly-zhy-dovshe-serednya-try-valist-zhy-ttya-v-ukrayini-zroslo-do-71-roku/>.
  7. Чирва Р. Шістдесят з плюсом [Электронный ресурс] / Р. Чирва. – Режим доступа: <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-1818.html>.
  8. Khan U. Radio 4 attracts record audiences as older people switch off ‘ageist’ television [Electronic resource] / U. Khan. – Mode of access: <http://www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/6460355/Radio-4-attracts-record-audiences-as-older-people-switch-off-ageist-television.html>.
  9. Gillen M. Designing Educational Programs for Older Adults [Electronic resource] / M. Gillen, C. Wilken, J. Jump. – Mode of access: <http://edis.ifas.ufl.edu/pdf/FILES/FY/FY63100.pdf>.
  10. Online radio made by older people, for older people [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.tech4goodawards.com/finalist/vintage-radio-online-radio-by-older-people-for-older-people/>.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2015.

Гирина Т. С. Концептуальные основы формирования системы радиовещания для людей старшего возраста

В статье рассмотрен медиапотенциал радиовещания для людей пожилого возраста, тематическое и видовое разнообразие радиопроектов, направленных на удовлетворение информационных потребностей старшей возрастной категории слушателей. Сделана попытка осмысления социальной включенности людей старшего возраста в жизнедеятельность общества средствами радиовещания.

Ключевые слова: интернет-радиостанция, медиасреда, радиовещание, радиопрограммы для людей пожилого возраста, радиослушатель, тематика радиопрограмм.

Hirina T. Conceptual Bases of Formation of Radio Systems for Older People

The article examines the potential of the media to broadcast the elderly. Investigated a case, species diversity radio projects aimed at meeting the information needs of older listeners. A radio equipment meaningful social involvement of older people to society.

The current media environment is a hostage situation of economic profitability of the activity is active expression of ideas, ambitious, promising listeners. Unfortunately media support older people today in Ukraine phenomenon is not widespread. Special radio programs on the basis of flavors created by the older generation is extremely rare. As Ukrainian radio broadcast radio programs for older students is rare. Such projects are rare and the radio station abroad.

In the post-Soviet development trends and the current state of radio programs for the older generation authors demonstrate a standard approach to understanding information needs and preferences of the audience perception of information. At the same time, European media analysts have concluded among older audiences growing popularity of radio in the background of falling interest in TV programs and TV series. A positive trend both in Ukraine and in the UK is the growth of people of retirement age who listen to the radio via mobile phones and the Internet. Special free social programs help older people learn the basics of using the computer and the Internet. The growth in popularity of radio programs for older listeners was the basis for the expansion of the advertising market products to them. Radio programs, along with other broadcast media projects considered as one of three cents socialization pensioners. They also include information centers (libraries) and public organizations.

The major topics of interest to older audiences: health and medical care, the family relationships, economic problems, retirement, nutrition and diet, leisure. In preparing radio programs for older people to consider their daily routine. The optimal time broadcasting – afternoon rest period, not to broadcast the program late at night. It should take into account the peculiarities of perception of auditory information without visual support.

Key words: Internet radio, media sphere, broadcasting, radio programs for the elderly, listener, the subject of radio programs.